

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

Az elsődleges szolonyec szikes puszta növénytársulásainak dinamikai kapcsolatai

MOLNÁR ZSOLT

A másodlagos szikes pusztákkal szemben az elsődlegesek sokkal stabilabbnak tűnnek. Jelen tudásunk szerint az ürmöspuszták akár több ezer évvel ezelőtt, sőt talán még a Pleisztocénban is igen hasonlóan nézhettek ki (vö. Járai-Komlódi 1987, Sümegi és mtsai. 1998). Nagy rezilienciáját mutatja, hogy a padkás szikesek eróziója igen lassú (S. Csomós és Seregélyes 1990), a kilúgzás mértéke még jelentős csatornázottság mellett is kicsi (Szabolcs 1961), a padkatető *Artemisio-Festucetum*-jai csak lassan alakulnak át *Achilleo-Festucetum*-okká. A sófelhalmozódás viszonylag gyorsan lejátszódó talajtani folyamat, az ezzel ellentétes kilúgzás azonban nagyságrendekkel lassúbb, mert – különösen agyagosabb nátriumos talajokban – a talajoldat sócsökkenése a hidraulikus vízvezetőképesség drasztikus csökkenésével jár együtt (Várallyay 1981). Ily módon a szikesek „konzerválják” magukat. A szikes növényzeti övezetességben ehhez járul a növényi borítás hiánya, ami a „vakszik” és „szikfok” zónákban jelentősen nagyobb nyári hőmérsékletet (Kovács és Tóth T. 1988), ezzel együtt járó párolgást, következményeiben intenzívebb kapilláris vízemelkedést és nagyobb sótartalmat (Tóth és mtsai. 2001) jelent.

Az utóbbi évtized szélsőséges időjárása azonban betekintést engedett az elsődleges szikes puszta növénytársulásainak „mozgásterébe”. A 15 éves aszályos periódust (átlag 150–250 mm csapadékhiány, az 550 mm éves csapadékatlaghoz képest) követő 2 igen csapadékos év után (átlagosan 200–300 mm csapadéktöbblet, Tóth A. 2000) vizsgáltuk 2001-ben egyes állományok (valójában 60 db 1989-ben felmért kvadrát és további jól ismert helyszínek) növényzetének fajkészleti elmozdulását.

A megfigyelt változások egy része „triviálisan” várható volt, más része kevésbé. Ami lényeges: valódi átalakulásokról van szó, nem a hipotetikus szukcessziós séma egyes lépéseiről.

A *Camphorosmetum annuae* állományai 1989 és 2000 között összezsugorodtak. Egy részük ritkásabb és üdebb, más részük átmeneti jellegű lett (*Pholiuro-Plantaginetum* jelleggel), olykor teljesen *Pholiuro-Plantaginetum*-má váltak.

A Pholiuro-Plantaginetum állományai puccinellietosum-má vagy Puccinellietum-má alakultak.

A Puccinellietum limosae állományai üdébbek és magasabbak lettek, vagy átalakultak eleocharietosum-má vagy Agrostis-Eleocharis uralta gyepké.

Az Artemisio-Festucetum nagy része változatlan maradt, de az egyényári fajok száma és borítása csökkent, az állomány olykor elcsenkeszedett, és avarossá vált. Másol megjelent benne néhány százalékos arányban az Alopecurus pratensis és az Inula britannica. Mélyebb részeken Puccinellietum limosae plantaginetosum tenuiflorae-vé vagy Artemisio-Festucetum puccinellietosum-má alakult, sőt olykor Agrostio-Alopecuretum-má. E mélyebb fekvésű helyek feltehetően a 15 éves aszály során alakultak Artemisio-Festucetum-má, mai fajkészletük e történetet jól tükrözi: a vízborítás miatt elhalt Festuca pseudovina zombékok, túlélő Artemisia santonicum tövek, betelepült Puccinellia limosa és Alopecurus pratensis.

Az Agrostio-Alopecuretum állományok nagy része változatlan maradt vagy üdébb lett, egy részükben felszaporodott az Agrostis stolonifera vagy a Bolboschoenus maritimus, vagy monodomináns Agrostis stolonifera vagy Eleocharis palustris állománnyá váltak. Helyenként teljesen elavárosodtak (a kaszálás elmaradása miatt a tavalyi fű belerohadt a tavaszi vízbe). Az Agrostio-Alopecuretum festucetosum pseudovinae állományok típusos Agrostio-Alopecuretum-má váltak vagy rétpionír mocsár mozaikjává alakultak (Agrostis stolonifera, Eleocharis palustris, Bolboschoenus maritimus, Schoenoplectus lacustris).

Az Agrostio-Beckmannietum állományok üdébbek lettek vagy Agrostio-Glycerietum poiformis-szá váltak (olykor sok Eleocharis palustris-szal).

A Schoenoplectetum lacustris, Bolboschoenetum maritimi, Caricetum ripariae és Caricetum melanostachyae állományai kiszáradóból visszaalakultak típusos állománnyá.

A háta Salvio nemorosae-Festucetum rupicolae sztyeppjei a nem legeltetett részeken hosszú fűvűek és avarosak lettek, szép „magaskórós” jellegű rétsztyeppé váltak, sok Phlomis tuberosa-val és Thalictrum minus-szal. A marhával egykor túllegeltetett részeken elhatalmasodott az Alopecurus pratensis, a Galium verum és az Agropyron intermedium.

Összefoglalva az eredményeket kijelenthetjük: az Artemisio-Festucetum pseudovinae és a Salvio-Festucetum rupicolae állományai változtak a legkevesebbet, a mocsarak üdébbek lettek, de társulást nem váltottak, a rétek szintén üdébbek lettek részben társulást is váltva, míg a vakszikek, szikerek és szikfokok lényegesen átalakultak, legalább szubasszociációt váltottak.

A hivatkozásokat lásd

Molnár Zs. (2003): Tájéztörténeti adatok a hazai szikések növényzetének ismeretéhez. – In: Tóth A. (szerk.): *Ohattól Farkas-szigetig. Ökológiai kultúra – ökológiai nevelés.* – Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete, Alföldkutatásért Alapítvány, Budapest, Kisújszállás, pp: 71–95.

